

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Mgr. Aleše Roztočila a soudců Mgr. Petry Weissové a JUDr. Jiřího Pally v právní věci žalobce: **Mgr. Ing. L. V.**, zast. JUDr. Josefem Šírkem, advokátem, se sídlem Dr. Bureše 1185/1, České Budějovice, opatrovníkem, proti žalovanému: **Krajský úřad Kraje Vysočina**, se sídlem Žižkova 57, Jihlava, za účasti osoby zúčastněné na řízení: L. U., zast. JUDr. Martinou Černochovou, advokátkou, se sídlem Masarykovo náměstí 1190/43, Jihlava, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 29. 12. 2016, č. j. OOSČ 509/2016/Sch., KUJI 85284/2016, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. 4. 2017, č. j. 30 A 45/2017 – 64,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

III. Osoba zúčastněná na řízení **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

IV. Ustanovenému opatrovníkovi JUDr. Josefu Šírkovi, advokátovi, **se nepřiznává** odměna a náhrada hotových výdajů za řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

I.

[1] Rozhodnutím ze dne 29. 12. 2016, č. j. OOSČ 509/2016/Sch., KUJI 85284/2016 (dále též „napadené rozhodnutí“), žalovaný zamítl odvolání žalobce a potvrdil rozhodnutí Magistrátu města Jihlavy ze dne 4. 9. 2015, č. j. SŘ 197/2015 MMJ/SPO/8644/2015-6, jímž žalobci na základě návrhu osoby zúčastněné na řízení zrušil údaj o místu trvalého pobytu na adrese N. H. X, P., a současně stanovil místem jeho trvalého pobytu ohlašovnu na adrese H. n. X, P.

[2] Žalobce proti napadenému rozhodnutí brojil žalobou u Krajského soudu v Brně s požadavkem na zrušení napadeného rozhodnutí pro jeho nezákonnost. V průběhu řízení o žalobě žalobce požádal o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce z řad advokátů. Krajský soud v záhlaví označeným usnesením přiznal žalobci osvobození od soudních poplatků zčásti, a to v rozsahu 90 % (výrok I.), a návrh na ustanovení zástupce z řad advokátů zamítl (výrok II).

II.

[3] Žalobce (dále jen „stěžovatel“) nyní proti tomuto usnesení krajského soudu brojí kasační stížností z důvodu podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Navrhuje napadené usnesení v celém rozsahu zrušit a vrátit věc krajskému soudu k dalšímu řízení.

[4] Namítá, že v řízení o žalobě požádal o úplné osvobození od soudních poplatků a na přiloženém potvrzení doložil, že nemá příjmy ani majetek, z invalidního důchodu hradí nájem ve výši 6.500 Kč měsíčně a jiný příjem od srpna 2016 nemá. Má za to, že částečné osvobození od soudních poplatků nelze koncipovat tak, jak učinil krajský soud, tedy jen ve vztahu k jednotlivé poplatkové povinnosti (za žalobu). Částečné osvobození je současně možné pouze za podmínky, že stěžovatel má alespoň nějaké zůstatkové příjmy, aby se na řízení finančně podílel, přitom mu musí zůstat k živobytí částka 3.410 Kč. Na zaplacení (byť části soudního poplatku) si však není povinen půjčit. Opačný závěr by odporoval čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Podle stěžovatele jeho schopnost uhradit soudní poplatek je třeba posuzovat podle skutečných osobních, majetkových a výdělkových poměrů. Ve své žádosti doložil, že u něj jsou splněny předpoklady pro úplné osvobození od soudních poplatků, tudíž mu mělo být přiznáno.

[5] Stěžovatel poukazuje i na skutečnost, že napadené rozhodnutí ze dne 19. 4. 2017 (stejně jako i usnesení ze dne 13. 4. 2017, č. j. 30 A 45/2017 - 62, jež však podle obsahu kasační stížnosti neučinil předmětem přezkumu – *poznámka Nejvyššího správního soudu*) je zmatečné. Bylo vydáno předčasně, před uplynutím lhůty dvou týdnů stanovených krajským soudem k vyjádření se k možnosti rozhodnout bez nařízení jednání a lhůty jednoho týdne k uplatnění případné námitky podjatosti senátu 30 A. Výzva k těmto vyjádřením byla stěžovateli doručena 13. 4. 2017, soud tudíž měl vyčkat s rozhodováním přinejmenším do 21. 4. 2017.

[6] Nakonec stěžovatel vyjádřil nesouhlas se závěrem krajského soudu, podle něhož ustanovení zástupce z řad advokátů není nezbytné k ochraně stěžovatelových práv. Rozporuje úvahu, že si žaloby zpracovává sám a že spor v posuzované věci není složitý. Poukazuje na svoji přechodnou duševní poruchu (těžkou depresi), pro kterou užívá antidepresiva a hypnotika již od roku 2012. Fundovaně tudíž není schopen žalobu napsat, písemnosti zpracovávají advokáti a žalobce je pouze podepisuje. Nesprávný závěr soudu o neustanovení zástupce považuje za porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 2 Listiny.

III.

[7] Žalovaný ani osoba zúčastněná na řízení se ke kasační stížnosti nikterak nevyjádřili.

IV.

[8] Nejvyšší správní soud na úvod poznamenává, že podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se

řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovateli poplatková povinnost (srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19). Napadené usnesení nepochybně právě takovým procesním rozhodnutím je, zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost tudíž kasační soud nepožadoval.

[9] Z právě citovaného usnesení rozšířeného senátu současně plyne, že ač je povinné zastoupení stěžovatele bez příslušného právnického vzdělání advokátem obecně jednou ze základních podmínek řízení o kasační stížnosti, ustanovení § 105 odst. 2 s. ř. s. se neuplatní v případech, kdy kasační stížnost směřuje proti procesnímu rozhodnutí učiněnému v řízení o žalobě, jež slouží toliko k zajištění podmínek řízení nebo jeho řádného průběhu. Takovým typem rozhodnutí je i nyní napadené usnesení, jak již výše uvedeno. V daném případě tak ani podmínka povinného zastoupení stěžovatelky advokátem nemusí být splněna. To je ostatně známo i stěžovateli, který na tuto skutečnost v kasační stížnosti upozorňuje.

[10] Nejvyšší správní soud přesto v průběhu řízení o kasační stížnosti s ohledem na stěžovatelovo tvrzení o tom, že trpí přechodnou duševní poruchou, jež doložil též příslušným potvrzením lékaře MUDr. M. P. ze dne 24. 5. 2017, stěžovateli ustanovil usnesením ze dne 3. 7. 2017, č. j. 8 As 94/2017 - 25, pro řízení o kasační stížnosti opatrovníkem JUDr. Josefa Šírka, advokáta v Českých Budějovicích.

[11] Nejvyšší správní soud následně posoudil kasační stížnost v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů, zkoumaje přitom, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

[12] Kasační stížnost není důvodná.

[13] Předmětem řízení je posouzení otázky, zda krajský soud postupoval v souladu se zákonem, přiznal-li stěžovateli napadeným usnesením pouze částečné, nikoliv úplné, osvobození od soudních poplatků a neustanovil-li mu zástupce z řad advokátů.

[14] Ze soudního spisu se podává, že stěžovatel požádal o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce pro řízení o žalobě podáním ze dne 3. 3. 2017. K této žádosti připojil vyplněné „Prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“ (dále jen „prohlášení“). Stěžovatel ve své žádosti uvedl, že pobírá invalidní důchod ve výši 6.142 Kč měsíčně, příspěvek na živobytí mu od srpna 2016 nebyl přiznán, bydlí v podnájmu, nájemné ve výši 5.870 Kč však nemůže hradit, protože mu nebyl přiznán doplatek na bydlení a musí si na něj půjčovat. Částka invalidního důchodu mu zpravidla nestačí k pokrytí nákladů na domácnost a běžné potřeby. Další nezbytné výdaje činí doplatek na léky ve výši 500 Kč a na zdravotní prostředky ve stejné výši, trpí těžkou depresí. V dalším stěžovatel odkázal na prohlášení, k němuž připojil oznámení ČSSZ o přiznání invalidního důchodu v jím tvrzené výši a potvrzení lékaře MUDr. J. M. ze dne 6. 5. 2016 o stěžovatelově zdravotním stavu, z nějž se podává, že současný psychický stav stěžovatele je takový, že není schopen kvalitně hájit své zájmy při soudním jednání, účast na něm proto vylučuje. Na základě informací, které stěžovatel o svých poměrech sdělil, krajský soud rozhodl napadeným usnesením (viz výše odst. [2]). Částečné osvobození v rozsahu 90 % stěžovateli přiznal i přesto, že nedoložil výši tvrzeného nájmu, ani žádnou jinou částku uváděných výdajů, popřípadě dluhů z půjček (na nájemné).

[15] Nejvyšší správní soud se zcela ztotožňuje se závěry krajského soudu ohledně částečného osvobození od soudních poplatků a nemá k nim žádná další doplnění. Krajský soud nejen, že vysvětlil, za jakých podmínek lze osvobození od soudních poplatků přiznat, ale poukázal v tomto směru i na přiléhavou judikaturu Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu, která se k posuzované sporné otázce (osvobození od soudních poplatků) vztahuje.

[16] Je tak možno pouze pro doplnění poukázat na to, že při rozhodování o přiznání osvobození od soudních poplatků je třeba vycházet ze základní myšlenky, že „*§ 36 odst. 3 s. ř. s. stanoví výjimku z pravidla – soudní poplatky jsou účastníci řízení z dobrých důvodů (zejména kvůli omezení podání k soudům na ta, která jsou vskutku vážně míněna, a kvůli částečnému krytí nákladů na fungování justice) zásadně povinni platit a pouze výjimečně mají být od této povinnosti osvobozeni*“ (usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74).

[17] Účastník řízení, který chce být z důvodu své nemajetnosti osvobozen od soudních poplatků, musí o osvobození od soudních poplatků nejen sám aktivně požádat soud, ale zejména musí svá tvrzení doložit (důkazní břemeno). Není totiž povinností soudu vyhledávat potřebné informace za stěžovatele. V souzené věci tak bylo na místě, aby stěžovatel nejen tvrdil skutečnosti odůvodňující nezbytnost osvobození od soudních poplatků (zejména o podnájemním vztahu, výši nájemného a vynakládání dalších prostředků na léky či zdravotní přípravky, resp. o výši dluhů z půjček), ale také aby tato tvrzení hodnověrně doložil. Krajský soud i přes neprokázání části tvrzených výdajů uvedený nedostatek nehodnotil v neprospěch stěžovatele, nýbrž správně shledal, že stěžovatelovy poměry odůvodňují osvobození v rozsahu, blížícím se takřka úplnému osvobození od soudních poplatků.

[18] Spatřoval-li stěžovatel pochybení krajského soudu v tom, že jako důvod nepřiznání úplného osvobození od soudních poplatků uvedl, že je lze podle § 36 odst. 3 s. ř. s. přiznat pouze výjimečně, nezbývá než souhlasit s úvahou vyjádřenou v napadeném rozhodnutí. Vzhledem k individuálním okolnostem případu podmínky pro úplné osvobození nebyly dány (viz 4 odstavec odůvodnění napadeného usnesení). Stěžovatel se mýlí též v tom, že krajský soud mu přiznal částečné osvobození od soudního poplatku jen za žalobu, jak také v kasační stížnosti namítá. Z výroku napadeného usnesení je zjevné, že se vztahuje na každou poplatkovou povinnost, jež stěžovateli vznikne.

[19] Nepřípadné jsou též stěžovatelovy výtky, že není povinen si na zaplacení soudního poplatku půjčit a že mu má po zaplacení soudního poplatku zůstat částka 3.410 Kč na živobytí. Jak vysvětlil krajský soud, osvobození od soudních poplatků je na místě tam, kde by jinak nebylo možno se domoci ochrany práv u nezávislého soudu, tedy v případech, kdy by z důvodů nepříznivých poměrů (osobních, majetkových, výdělkových) byl zamezen účastníku přístup k soudu. Naproti tomu však odůvodňuje-li stěžovatel své poměry určitými tvrzeními, která zčásti ani neprokáže (aniž je mu to kladeno k tíži), nemůže se být jist, že právě a jen z tvrzených skutečností bude možno splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků dovodit. Správní soudnictví stojí na zásadě, že soudní řízení je aktivováno vždy na návrh (na základě žaloby), tudíž účastník, který žalobu k ochraně svých práv podává, si musí být vědom i skutečnosti, že takové řízení je zpravidla spojeno s poplatkovou povinností (nejedná-li se o řízení zákonem vyňaté z poplatkové

povinnosti). Svoji schopnost uhradit soudní poplatek proto účastník musí zvážit dříve, než žalobu u soudu podá. Právní nárok na osvobození od soudních poplatků, a to ani částečné, totiž nemá. Jak již shora také uvedeno, úplné osvobození od soudních poplatků je výjimečné; výjimečné okolnosti odůvodňující úplné osvobození od soudních poplatků však krajský soud ve stěžovatelově případě nedovodil. S jeho závěry se ztotožňuje i Nejvyšší správní soud.

[20] Namítal-li stěžovatel teprve v kasační stížnosti, že výše nájemného činí 6.500 Kč a na živobytí si musí půjčovat, tyto skutečnosti ve svém podání ze dne 3. 3. 2017 netvrdil (v řízení o žalobě nadto tvrdil výši nájemného 5.870 Kč). Krajský soud se jimi tudíž nemohl zabývat. Z obsahu soudního spisu nevyplývají ani žádné indicie, jež by mohly založit na straně krajského soudu pochybnosti o neúplnosti stěžovatelových tvrzení.

[21] K právě uvedenému tak lze pouze dodat, že krajský soud není vázán návrhem stěžovatele o tom, zda má být přiznáno úplné či částečné osvobození, nýbrž se jedná o jeho úvahu s ohledem na tvrzené a prokázané skutečnosti, jež jsou pro osvobození od soudních poplatků relevantní. Skutečnosti nově tvrzené v kasační stížnosti (včetně listin tyto skutečnosti prokazující) stěžovatel v řízení o žalobě neuplatnil. Nejvyšší správní soud k nim tudíž nemůže nyní přihlížet (§ 109 odst. 5 s. ř. s.).

[22] Opodstatněnou neshledal kasační soud ani námitku zmatečnosti napadeného usnesení resp. spíše řízení jeho vydání předcházejícího. Tu stěžovatel spojoval se skutečností, že jej krajský soud vyzval k vyjádření k otázce podjatosti senátu 30 A, jemuž přináleželo ve věci rozhodovat, a to ve lhůtě jednoho týdne od doručení výzvy, avšak přesto uplynutí této lhůty nevyčkal (výzva byla stěžovateli doručena 13. 4. 2017, lhůta jednoho týdne uplynula 20. 4. 2017) a již dne 19. 4. 2017, tedy předčasně, rozhodl napadeným usnesením.

[23] Nejvyšší správní soud shledal, že vytčeného pochybení se krajský soud nedopustil. Napadené usnesení nebylo vyhlášeno, předseda senátu 30 A (srov. § 36 odst. 3 s. ř. s.) jeho písemné vyhotovení vydal dne 19. 4. 2017, avšak soud jím podle § 55 odst. 2 s. ř. s. byl vázán teprve okamžikem jeho doručení, k němuž došlo dne 24. 4. 2017. Lhůta jednoho týdne stanovená soudem k vyjádření se k podjatosti senátu 30 A tak uplynula před doručením napadeného usnesení. O zmatečnost se tudíž nejedná. Jen pro doplnění kasační soud dodává, že lhůta dvou týdnů se vztahovala k vyjádření o možnosti rozhodnout ve věci samé bez jednání, což nikterak nesouvisí s napadeným procesním usnesením. Pro nynější věc tak běh této další lhůty není podstatný.

[24] Již jen na okraj kasační soud v této souvislosti poznamenává, že stěžovatelovo podání (údajně zaslané soudu dne 21. 4. 2017), kterým se měl vyjádřit k případné podjatosti členů senátu 30 A, jak nyní tvrdí v čl. IV kasační stížnosti, součástí soudního spisu vedeného krajským soudem v souzené věci není.

[25] Spojoval-li v kasační stížnosti s právě uvedeným pochybením (předčasným rozhodnutím) stěžovatel též zmatečnost usnesení ze dne 13. 4. 2017, č. j. 10 A 45/2017 – 62, jímž krajský soud nepřiznal žalobě odkladný účinek (správě č. j. 30 A 45/2017 - 62 – *poznámka Nejvyššího správního soudu*), kasační soud nepovažoval za potřebné se uvedeným zabývat, neboť z obsahu kasační stížnosti, zejména z navrženého petitu obsaženého v její části VII, nepochybně plyne, že stěžovatel učinil předmětem kasačního přezkumu toliko

napadené usnesení (č. j. 10 A 45/2017 – 64), nikoliv též usnesení ze dne 13. 4. 2017, č. j. 30 A 45/2017 - 62.

[26] Nejvyšší správní soud neshledal opodstatněnou ani námitku stěžovatele týkající se nezákonnosti II. výroku napadeného usnesení, jímž mu nebyl ustanoven zástupce z řad advokátů pro řízení o žalobě. Krajský soud tento návrh neshledal důvodným proto, že se ve věci samé (o zrušení údaje o místě trvalého pobytu) nejedná o skutkově či právně složitou věc a obsah podání učiněných stěžovatelem svědčí o tom, že je způsobilý řádně hájit svá práva.

[27] Soud při rozhodování o žádosti o ustanovení zástupce zvažuje, nakolik je stěžovatel sám způsobilý se před soudem hájit. Přitom přihlíží k charakteru projednávané věci, k osobnostním poměrům stěžovatele a k úrovni žaloby, případně dalších podání, z nichž lze dovodit úroveň povědomí účastníka řízení o jeho právech v soudním řízení a vůbec o právních poměrech v České republice (srovnej například rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 6. 2011, č. j. 1 As 51/2011 - 135, ze dne 28. 8. 2013, č. j. 3 As 76/2013 - 21, ze dne 5. 1. 2012, č. j. 9 Ans 12/2011 - 18, nebo ze dne 21. 5. 2015, č. j. 7 As 84/2015 - 14).

[28] S ohledem na právě uvedené a na skutečnosti, které vyplynuly ze soudního spisu, nemá Nejvyšší správní soud pochyby ani o správnosti závěru krajského soudu k otázce neustanovení zástupce z řad advokátů pro řízení o žalobě. Ze stěžovatelových podání, která činil (sepisoval) vždy osobně, nelze shledat, že by byl při uplatnění ochrany svých práv jakkoliv limitován svou zdravotní indispozicí a ani z lékařské zprávy vystavené MUDr. M. ze dne 6. 5. 2016 nevyplývá, že by stěžovatel vůbec nebyl schopen činit vůči soudu úkony (zejména písemná podání), nýbrž se zde naznačuje problematičnost jeho účasti při jednáních soudu. Nejvyšší správní soud neshledal, že by krajský soud přistoupil k posouzení otázky ustanovení zástupce chybně. S ohledem na úroveň formulace podané žaloby, svědčící o dobré stěžovatelově orientaci v právním řádu České republiky, se také Nejvyšší správní soud nedomnívá, že by k ochraně stěžovatelových práv v řízení o žalobě bylo nezbytně třeba zastoupení ustanoveným advokátem (srov. § 35 odst. 8 s. ř. s., ve znění účinném ke dni vydání napadeného usnesení). Nejvyššímu správnímu soudu je navíc z úřadní činnosti známo, že stěžovatel má s vedením řízení před správními soudy bohaté zkušenosti (jen před Nejvyšším správním soudem vedl desítky řízení). Pro úplnost je vhodné dodat, že krajský soud nemohl z ničeho rozpoznat skutečnost, že stěžovatel nečiní písemná podání adresovaná soudu ve skutečnosti osobně, nýbrž že je pouze podepisuje a vyhotovují je advokáti. Jedná se opět o tvrzení nové, k němuž nelze přihlédnout (viz shora odst. [21]).

[29] Tento závěr však na druhou stranu nevylučuje, aby krajský soud, obdobně jako v řízení o kasační stížnosti učinil Nejvyšší správní soud, v dalším řízení nevzal v potaz stěžovatelův zdravotní stav a nezvážil, zda nejsou splněny podmínky vyplývající z § 29 odst. 3 o. s. ř. Ty umožňují i v řízení o žalobě ustanovit stěžovateli opatrovníka, přestože podmínky pro ustanovení zástupce z řad advokátů nejsou dány. Uvedené však nezakládá nezákonnost napadeného usnesení a je věcí případných dalších úvah krajského soudu v řízení o žalobě.

V.

[30] Ze shora uvedených důvodů Nejvyšší správní soud kasační stížnost podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítl.

[31] O nákladech řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud podle § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s ustanovením § 120 s. ř. s. Stěžovatel neměl ve věci úspěch, nemá proto právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti. Žalovaný sice ve věci úspěch měl, žádné náklady nad rámec jeho běžné úřední činnosti mu nevznikly. Proto mu nebyla jejich náhrada přiznána.

[32] O nákladech řízení o kasační stížnosti osoby zúčastněné na řízení kasační soud rozhodl podle § 60 odst. 5 s. ř. s. ve spojení s § 120 téhož zákona. V tomto řízení jí nebyla uložena žádná povinnost, nemá proto právo na náhradu nákladů o kasační stížnosti.

[33] Stěžovateli byl usnesením Nejvyššího správního soudu ustanoven opatrovník JUDr. Josef Šírek, advokát. Odměnu a náhradu hotových výdajů v takovém případě platí stát (§ 140 odst. 2 ve spojení s § 64 s. ř. s.). Ten však v řízení o kasační stížnosti neučinil žádný úkon, proto o nákladech ustanoveného opatrovníka soud rozhodl tak, že se mu jejich náhrada nepřiznává.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 24. dubna 2018

Mgr. Aleš Roztočil
předseda senátu